संस्कृतविभागः
चौधरी देवी लाल विश्वविद्यालय, सिरसा

{हरियाणा राज्य विधानमण्डल अधिनियम, 2003 (संख्यांक 9) द्वारा स्थापित}
राष्ट्रीय मूल्यांकन एवं प्रत्यायन परिषद् द्वारा "बी" श्रेणी प्रत्यायित

Enhance Your Language Skills
(Intra-departmental Non-credit Add-on Compulsory Course)
(w.e.f. 2020-21)

भाषाकौशलं वर्धय
(अन्तर-विभागीय एड-ऑन नोन क्रेडिट अनिवार्यपाठ्यक्रमः)
(w.e.f. 2020-21)

पाठ्यक्रम के उद्देश्य –

- *संस्कृतभाषा को सामान्य बोल-चाल की भाषा के रूप में समृद्ध करना।*
- *विद्यार्थियों में संस्कृतभाषा के प्रति अभिरुचि पैदा करना।*
- *संस्कृत के श्रवण, संभाषण, पठन एवं लेखन कौशलों के लिए विद्यार्थियों को तैयार करना।*
- *सरल-मानक-संस्कृत(Simple-Standard-Sanskrit) के प्रयोग सामर्थ्य के लिए।*
- *भविष्य में संस्कृत को संस्कृत भाषा में पढाने के लिए विद्यार्थी की पूर्व तैयारी पूर्ण तैयारी।*
- *प्रभावी प्रस्तुति कौशल का निर्माण और विभिन्न व्यक्तिगत, सामाजिक और व्यावसायिक स्थितियों में प्रभावी संचार और पत्राचार के लिए छात्रों को तैयार करना।*
- *संस्कृत भाषा की समृद्ध ज्ञान परम्परा से अवगत करवाना।*

पाठ्यक्रमः
प्रथम-सत्रम् (प्रथमवर्षम्)
प्रथमः भागः – श्रवणकौशलम्

- श्रवणं नाम किम् ?
- वर्णमाला।
- पदमाला।
- धातुमाला।
- लघु-संस्कृत-वाक्यानि।
- दीर्घ-संस्कृत-वाक्यानि।
- श्लोकोच्चारणम्।
- मन्त्रोच्चारणम्।
- कथा-श्रवणम्।
- संवाद-श्रवणम्।

- प्रहेलिका।
- संस्कृत-गीत-श्रवणम्।

द्वितीयः भागः – संभाषणकौशलम्

- संभाषणं नाम किम् ?
- शिष्टाचारः।
- परिचयः - मम नाम/भवतः नाम/भवत्याः नाम।
- सः/सा/तत्/एषः/एषा/एतत्।
- अहम्/भवान्/भवती।
- आम्/न/किम्।
- अस्ति/नास्ति।
- अत्र/तत्र/कुत्र/अन्यत्र/सर्वत्र/एकत्र।
- षष्ठी-विभक्तिः।
- सर्वनाम शब्दानां षष्ठी-विभक्तिः।
- पुरतः/पृष्ठतः/वामतः/दक्षिणतः/उपरि/अधः/अन्तः।
- इतः/ततः।
- आवश्यकम्/मास्तु/पर्याप्तम्/धन्यवादः।
- लट्लकारः।
- द्वितीया-विभक्तिः।
- लोट्लकारः।
- कथम् ? सम्यक्।
- शीघ्रम् x मन्दम्। उच्चैः x शनैः।
- सप्तककाराः – किम्, कुत्र, कति, कदा, कुतः, कथम्, किमर्थम्।
- संख्या।
- समयः।
- सप्तमी-विभक्तिः।
- अपि।

- अस्तु।
- अहं न जानामि।
- यदा/कदा/तदा।
- अद्य/श्वः/परश्वः/प्रपरश्वः/ह्यः/परह्यः/प्रपरह्यः/इदानीम्।
- लङ्लकारः।
- क्तवतुप्रत्ययः।
- सम्बोधनम्।
- च।
- अतः।
- एव।

- इति ।
- अस्मि ।
- यदि-तर्हि ।
- तः – पर्यन्तम् ।
- अद्य आरभ्य ।
- कृते ।
- आसीत् - आसन्, आसम् – आस्म ।
- लिङ्गभेदज्ञापनम् – एकः एका एकम् .... ।
- उपसर्गाः ।
- लृट् लकार ।
- पञ्चमी-विभक्तिः ।
- क्त्वाप्रत्ययः ।
- ल्यप् ।
- चतुर्थीविभक्तिः ।
- अव्ययः ।
- तृतीयाविभक्तिः ।
- सह, विना ।
- अद्यतन, ह्यस्तन, श्वस्तन, पूर्वतन, इदानीन्तन ।
- गत, आगामी ।
- स्म ।
- अभवत् ।
- नूतनम् x पुरातनम् ।

- बहु x किञ्चिद् ।
- दीर्घः x ह्रस्वः ।
- उन्नतः x वामनः ।
- एतादृश, तादृशः, कीदृशः ।
- तुमुन् ।
- किन्तु ।
- निश्चयेन, किल, खलु ।
- बहुशः, प्रायशः ।
- शक्नोति ।
- विशेषण-विशेष्यभावः – उत्तमः बालकः, उत्तमा बालिका, उत्तमं पुस्तकम् ।
- इतः पूर्वं – इतः परम् ।
- बहिः x अन्तः ।
- रिक्तम् x पूर्णम् ।
- इतोऽपि ।
- इत्येक्ते ।

- अन्ते । चेत् नो चेत् ।
- वारम् । अस्माकम् । यावत्-तावत् । यत्-तत् । यः – सः । या – सा ।
- तव्यत् – अनीयर् ।
- संभाषण-कौशल-संबंधिता अन्ये विषयाः –लघुकथा, संवाद, गीत इत्यादि ।

पाठ्यक्रमः

भाषाकौशलं वर्धय

(अन्तर-विभागीय एड-ऑन नोन क्रेडिट अनिवार्यपाठ्यक्रमः)

द्वितीय-सत्रम् (प्रथमवर्षम्)

<u>तृतीयः भागः – पठन-कौशलम्</u>

- पठनं नाम किम् ?
- आदर्शवाचनम् ।
- भावपूर्णं वाचनम् ।
- अनुकरणवाचनम् ।
- मौनवाचनम् ।
- पठन-प्रक्रिया ।
- पठन-वेगः ।
- पठनकौशलवर्धनं कथं भवेत् ?
- संस्कृतपत्रिका-पठनम् ।
- पद्य-पठनम् ।
- गद्य-पठनम् ।
- गीत-गायनम् ।
- स्तोत्र-पठनम् ।
- मन्त्र-पठनम् ।
- एकस्य संस्कृतपुस्तकस्य पठनम् ।

चतुर्थः भागः – लेखन-कौशलम्

- लेखनं नाम किम् ?
- लेखनकौशलविकासस्य उपायाः ।
- लेखन-दोषाः तेषां परिहारोपायाः ।
- दैनन्दिनीलेखनम् ।
- कथा-लेखनम् ।
- हास्यकणिका-लेखनम् ।
- प्रहेलिका- लेखनम् ।

- संस्कृतगीत-लेखनम् ।
- श्लोक-लेखनम् ।
- मन्त्रलेखनम् ।
- शब्दकोशलेखनम् ।
- पत्र-लेखनम् ।
- अन्ये लेखनविषयाः ।
- ऐक्यमन्त्रः ।

Note:

- *मूल्यांकन का तरीका: सीसीई (सतत पाठ्यक्रम मूल्यांकन)*
  Mode of Evaluation : CCE (Continuous Course Evaluation)
- *एक सप्ताह में न्यूनतम तीन घंटे कक्षाएं संचालित की जाएंगी।*
  Minimum three hour classes will be conducted in a week.